

Luis in de pels

door Pien van der Hoeven en Ib Waterreus

De vijftiende minister was het sluitstuk van de formatie. Het zou een minister voor spek en bonen zijn. Inmiddels zijn de schampere commentaren verstomd. Roger van Boxtel is met veel energie aan zijn taak begonnen. Hij gaat over het overheidsinformatiebeleid, de millenniumproblematiek en de paspoorten. Maar bovenal is hij minister voor de grote steden en de allochtonen. Hij heeft geen portefeuille, maar hij heeft wel geld en duidelijke bevoegdheden.

'Ik ben de coördinerende minister van de onderraad die de opmaat vormt voor de besluitvorming in de ministerraad rondom het grote-stedenbeleid. Driekwart van het kabinet zit in die onderraad, want behalve met Defensie, Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking heb ik met alle departementen te maken. Bovendien ben ik formeel budgettair medeverantwoordelijk voor vele domeinen. Zo kan Remkes, de staatssecretaris van VROM, in principe geen gulden uitgeven aan stedelijke vernieuwing zonder overleg met mij. Die formele afspraken zijn waarborgen, maar ik was ze eigenlijk na twee weken al vergeten. Want het is de kracht van de argumenten en de ervaring die je opdoet tijdens werkbezoeken in de steden en in het contact met de bewoners, stadsbestuurders en maatschappelijke organisaties, die je de legitimatie verschaffen om je met al die onderwerpen te bemoeien.'

Wat is de meerwaarde van de D66-visie voor het grote-stedenbeleid?

'D66 is groot geworden als anti-bestel partij: wij zijn ontstaan uit verzet tegen het heersende politieke stelsel en de regentencultuur. Mijn portefeuille past in die traditie, omdat het in zekere zin een anti-bestel-portefeuille is. Toen ik aantrad, schamperde iedereen 'ach hij is minister zonder portefeuille'. Maar ik vind het juist een voordeel dat ik als een luis in de pels haaks kan gaan staan op allerlei traditioneel ontwikkelde beleidslijnen van departementen

Fatsoensrakker wordt hij wel genoemd, omdat hij mensen oproept hun verantwoordelijkheid te nemen, niet alleen thuis, maar ook voor alles wat er in de buurt gebeurt. Problemen oplossen in de grote steden vergt een onorthodoxe werkwijze die een D66-minister past. Roger van Boxtel ziet zichzelf als een luis in de pels van het politieke bestel. In het grote-stedenbeleid stelt hij de stedeling zelf centraal. Hij wil de zelfredzaamheid bevorderen, want mensen hebben volgens hem meer aan een springplank dan aan een wipkip.

naar gemeenten en instellingen. De problematiek in de steden vraagt om een onorthodoxe aanpak. Ik ben niet minister van iets, maar minister voor het Grote Stedenbeleid. Minister van iets, dat heeft iets behoudends en daarmee soms ook iets beperkends - los van de slagkracht die een individuele bestuurder kan hebben om te vernieuwen. Ik kijk niet naar het enkele domein van een departement, maar ik bundel alle perspectieven om tot de beste oplossingen te komen.

Zo bekijk ik het Meerjarenprogramma Infrastructuur (MIT) van de minister van Verkeer en Waterstaat door een 'grote-steden-bril'. Worden de steden in de toekomst goed ontsloten? Creëren we geen geïsoleerde wooncomplexen door te bouwen op VINEX-lokaties, terwijl we voorlopig geen geld hebben om er een weg naar toe aan te leggen of openbaar vervoer te regelen? Hoe zorgen we ervoor dat niet alle koopkrachtigen wegtrekken uit de binnensteden naar de VINEX-lokaties waardoor we de steden nog verder uithollen in sociaal-economische zin?

Stuit u in het zoeken naar nieuwe oplossingen voor de grote-stedenproblematiek niet op de verkokering van de ministeries?

'Natuurlijk is het niet altijd eenvoudig. Ik kan mij goed voorstellen dat mensen dachten, wat krijgen we nu? Een minister die de problematiek ook nog eens zijdelings,

door een grote-steden-bril bekijkt. Het is even wennen, maar de relevante vraag is niet of er irritatie is. De relevante vraag is of het toegevoegde waarde heeft voor de kwaliteit van de samenleving. Als je dat belang bovenaan zet, krijg je vanzelf mensen mee. Ik zit op Binnenlandse Zaken, wat logisch is omdat steden onderdeel zijn van het openbaar bestuur. Maar ik beschouw de ambtenaren van VROM, OC&W, V&W, Justitie en al die anderen die ook bezig zijn met grote steden als mijn kompanen waar het gaat om het oplossen van de problemen die daar leven.

Aan het begin van dit jaar is, nog onder staatssecretaris Kohnstamm, het grote-stedenbeleid geëvalueerd. De conclusie was: de langdurige werkloosheid is gedaald, de veiligheid is verbeterd, maar nog niet in de probleemwijken. Maar om die probleemwijken gaat het toch juist bij het grote-stedenbeleid?

Pien van der Hoeven is eindredacteur van Idee.
Ib Waterreus is redacteur van Idee.

Foto: PvdH

'Verbetering van de situatie in de probleemwijken is de legitimatie van het grote-stedenbeleid. Daar is de afgelopen vier jaar nog te weinig tot stand gebracht. Jacob Kohnstamm is de pionier geweest van het integrale grote-stedenbeleid. Maar hij had nauwelijks bevoegdheden en alleen een paar projectpotjes. Met het nieuwe regeerakkoord is de slag gemaakt naar een structureel integraal beleid. De geldstromen worden nu gebundeld. Zo moeten we echt iets kunnen betekenen voor de probleemwijken.'

Hoe zijn in die wijken de problemen ontstaan?

'Na de oorlog is er geweldig geïnvesteerd in de wederopbouw, ook in de sociale structuur. Clubhuizen en buurthuizen schoten als paddestoelen uit de grond. Nederland had het economische tij mee. Eind jaren zestig raakten de steden overvol. Als overloop werden de slaapsteden ontwikkeld. Daar gingen alle koopkrachtigen naar toe. De jonge gezinnen met kinderen trokken massaal de stad uit. Zo ontstonden in de grote en middelgrote steden enorme bestanden sociale woningbouw waar de economisch zwakkeren achterbleven. Die wijken kregen vervolgens een enorme instroom van allochtonen te verwerken. Daar kwam eind jaren zeventig de economische recessie nog eens overheen. Industrieel werk verdween uit de stad. Daarvoor in de plaats kwam hoogwaardig, dienstverlenend werk terug, maar de mensen in de probleemwijken zijn voor zulk werk niet opgeleid. In zo'n wijk waar generaties langdurig werkloos zijn, zie je de criminaliteit toeslaan. De jeugd duikt het drugscircuit in. Allerlei sociale voorzieningen zijn uit die buurten verdwenen: er is geen bibliotheek meer of bioscoop. Er zijn geïsoleerde woonblokken ontstaan, vaak van slechte kwaliteit. In de tijd van de stadsvernieuwing was het devies 'niet lullen, gaten vullen' en 'bouwen voor de buurt'. Maar daarmee haal je die

wijken niet uit hun isolement. Ik heb de formule van de complete stad bedacht. Die formule is gericht op differentiatie: gezinnen met kinderen in de stad houden, koopwoningen naast sociale woningbouw.'

Bestaat er niet een spanning tussen het streven naar differentiatie en het streven naar sociale cohesie? Moet je vanuit het oogpunt van sociale cohesie niet tolereren dat bepaalde groepen allochtonen bij elkaar wonen?

'De geschiedenis van de Amerikaanse steden toont aan dat dat goed kan. New York is beroemd om zijn *Little Italy* en San Francisco heeft de grootste *Chinatown*. Die wijken zijn een attractie geworden. Zo zou je in Nederland in bepaalde wijken ook zo'n groep bij elkaar kunnen laten wonen en er bijvoorbeeld de sterkste Marokkaanse wijk van Nederland van maken waar je allerlei Marokkaanse producten kunt krijgen. Dan maak je van een zwak punt een sterk punt. Maar in Almelo heb je bijvoorbeeld een treurige wijk, Kerkelanden, die helemaal geïsoleerd aan de 'verkeerde' kant van het spoor ligt. De connectie met het andere deel van de stad is helemaal weg. Tachtig procent van de bewoners is Turks, twintig procent autochtoon waarvan de helft woonwageneigeners. Daar is een situatie ontstaan waar ook die Turkse gemeenschap niet blij mee is. De eerste generatie Turken sprak geen Nederlands, maar de tweede generatie wel, want die ging naar school in Nederland. Inmiddels zitten er op de scholen in Kerkelanden bijna geen autochtone kinderen meer, zodat de leerlingen geen woord Nederlands meer met elkaar wisselen. Toen ik er op werkbezoek was, zeiden allochtonen van de tweede generatie tegen mij dat ze het zelf ook zeer zorgelijk vonden dat de Turkse kinderen niet meer vanzelf Nederlands leerden in de klas en op het school-

plein. Dat heeft tot een terugval in de integratie geleid. Zulke patronen moeten doorbroken worden.'

Maar hoe pak je dat aan?

'Misschien kun je een multicultureel centrum op een hoek van die wijk bouwen en doorgangen onder het spoor maken zodat de aansluiting met het centrum weer beter wordt. Of misschien moet je daar waar een aantal woningen toe zijn aan renovatie weer wat hoogwaardiger woningen bouwen. Je moet ook de bedrijvigheid en winkels die verdwenen zijn weer terug laten komen.'

Betekent dat ook dat in stadswijken waar weinig ruimte is voor nieuwbouw gesloopt moet worden?

'Het zou best kunnen dat je soms vrij fors moet ingrijpen om een daadwerkelijke verandering op gang te brengen. Maar ik ga niet op de stoel van stadsbestuurders zitten. Het stadsbestuur moet dat soort dingen in dialoog met de bevolking bedenken. Je ziet nu ook steeds vaker dat bestuurders het bedrijfsleven erbij betrekken.'

Met name in de grote steden blijkt het basisonderwijs moeite te hebben om voldoende leraren aan te trekken.

'In de nieuwe *Integratienota* wordt heel zakelijk uiteengezet dat een groot gedeelte van de jeugd, ook van de allochtone, helemaal niet problematisch is, maar dat in een aantal geconcentreerde gebieden grote problemen bestaan. Dat vraagt geweldige inspanningen van onderwijs-, zorg- en welzijnsinstellingen, die daarvoor overbelast raken. Daar komt de immigratieproblematiek, het asielvraagstuk nog bij, want het water loopt altijd naar het laagste putje. En dan roepen wij maar: de scholen moeten dit en de instellingen moeten dat... maar het is een onvoorstelbaar zwaar karwei dat van die mensen gevraagd wordt. Om toch voldoende leerkrachten aan te trekken, moeten de arbeidsomstandigheden verbeteren. Voor huisartsen in achterstandsgebieden worden extra financiële middelen uitgetrokken, omdat ze extra zware praktijken hebben. Misschien moet je wat het onderwijs betreft ook aan dat soort maatregelen denken. Die leerkrachten zijn heel hard nodig voor een succesvol integratiebeleid. Zij moeten de energie en de interesse houden om er in te blijven investeren. Het gaat er om dat de mensen zelf de ruimte krijgen om hun stad te ontwikkelen. Dat sluit aan bij het democratisch gedachtegoed van D66. Maak mensen zelf weerbaar. Bevorder de zelfredzaamheid. Geef mensen een springplank in plaats van een wipkip.'

Net als Paul van Schilfgaarde in zijn artikel in dit nummer van Idee bepleit, wilt u de mens centraal stellen.

'Precies. Ik ben het ook eens met het pleidooi van Van Schilfgaarde voor een grote-stedenbeleid dat vitaliteit en optimisme uitstraalt en barrières doorbreekt. Ik ga niet zielig doen over die wijken; ik wil de kracht organiseren. Zo heeft het stadsbestuur in Tilburg het geluk dat in bepaalde oude industriële wijken gebruik kan worden gemaakt van nog bestaande netwerken, terwijl in wijken in sommige andere steden de sociale samenhang volstrekt verdwenen is. Toen ik jaren geleden in Amsterdam in de Rivierenbuurt kwam wonen, was het eerste dat mijn buurvrouw tegen me zei: 'Hoor eens, we zijn hier allemaal gewend onze deurknop te poetsen.' Aan

dat soort kleine dingen kun je merken dat mensen zich verantwoordelijk voelen.'

Denkt u dat u met uw portefeuille kunt laten zien dat D66 een partij is van normen en waarden?

'D66 gaat uit van de kracht van het individu. Naarmate het individu sterker is, kan het ook beter de verantwoordelijkheid voor de samenleving dragen. Individualisering staat dus niet voor egoïsme of egocentrisme, maar voor individuele ontplooiing die maakt dat je je medeverantwoordelijk weet voor je medeburger.

Wat ik in de *Integratienota* centraal wil stellen, is het begrip burgerschap. Je moet mensen in staat stellen om een volwaardige burger te zijn. Dat kan alleen door mensen de waarden en normen van onze democratische rechtsorde te laten verinnerlijken. Die normen gaan verder dan alleen 'eert uw vader en uw moeder'. Men moet verantwoordelijkheid willen dragen, niet alleen voor de eigen huiskamer, maar voor al datgene wat er in de wijk gebeurt.'

Begint dat op de basisschool of in de crèche?

'Dat begint als mensen nog heel jong zijn, thuis in de opvoeding en dat wordt gecompliceerd op school. We doen wel eens lacherig over de Amerikanen die op de kleuterschool al beginnen met het zingen van het volkslied en het repeteren van het *Fifth amendment*. Toch draagt dat bij aan de verinnerlijking van normen. Tegelijkertijd mogen we natuurlijk niet de verworvenheden van de jaren zestig te niet doen. Die verworvenheden zoals openheid en transparantie moeten we koesteren. Iedereen mag zeggen wat hij wil, maar moet daarbij wel een aantal waarden en normen in acht nemen.' ♦